

Autoři v kapitole Childhood in Social Spaces popisují jak se proměnil prostor a jeho strukturování důsledkem modernity. Zaměřují se na tři typy prostorů, v jejichž rámci je prožíváno dětství a formována osobnost jedince. Je to prostor školy, prostor města a domácnosti. Obecně platí, že tyto prostory podléhají zvyšující se strukturovanosti a kontrole. Tato kontrola je natolik deformující, že se časem dostane do podvědomí a dozor je tak vykonáván pocitem viny, při překročení vštěpovaných hranic.

Jediným rozdílem, který bych viděla mezi kapitolou a zažívanou realitou je v tom, že prostor domácnosti není pro děti striktně vymezen. Dětství současné generace dětí je prožíváno v prostoru (v rámci domácnosti) bez striktně vymezených hranic. Neexistuje „tatínkova židle“ nebo nepřístupná „ložnice rodičů“; celý byt se stává hřištěm, místem, kde najdeme hračky, kde se prostor dětí a prostor dospělých rovnoměrně mísí. Možná je to také tím, že ulice je místem vyhrazeným pro dospělé, že je méně a méně místem pro hru. Vyčleněná hřiště jsou využívána dětmi v doprovodu rodičů, popřípadě prarodičů a starší děti z ulic prakticky zmizeli. Je to dáno také dokonalou strukturací času. Už od školky má dítě možnost časového využití v rámci volna, v nabídkách všech školek se objevují 2 až 3 kroužky, které mohou děti využívat. Nezbyvá tedy čas na běhání po ulicích. Sibley (1995) poukazuje na to, že děti místa poznávají spíše zpoza okýnek aut, kde jsou samozřejmě v doprovodu dospělých, spíše než sami nebo v doprovodu jiných dětí. (51) Connolly a Ennew (1996) dodávají, že být dítětem mimo dozor dospělého, viděno v ulicích města, znamená něco nemístného. (52) Škola je místem, které dle Foucaulta využívá Belthamovské koncepce vězení s neviditelným dohledem. Dítěti připadne na celý školní rok (popřípadě na celou dobu studia) určité místo v rámci třídy, je tedy na první pohled zřejmé, když dítě na svém místě není. Jak existence rozvrhu hodin a naplnění jednotlivých osnov, tak pravidelný průběh školního roku přispívá k tomu, že dítěti vnáší do života řád, rytmus a pravidelnost. „Osnovy jsou prostorové teorie poznání a tělesného rozvoje a jako takové obsahují světový názor (tedy ideologii) – zahrnují výběr, možnosti, pravidla a konvence, z nichž se všechny týkají otázek moci, osobní identity a filozofie apod. a jsou zaměřeny na dítě. V tomto smyslu jsou osnovy jak sociální, tak politické struktury obsahující předpoklady o tom, jací by lidé měli být.“ (42)

Co se týče městského dítěte musíme si uvědomit, že ne na všechny děti platí, že zmizely z ulic. V Brně, například, se romské děti pohybují po ulicích a hrají si ve dvorech pavlačových domů, samozřejmě pouze v rámci určité nepřesně vymezené oblasti v rámci města. Není tedy možné tvrzení z kapitoly o městském dítěti zobecňovat stoprocentně. Co ale platí tím víc, je výše uvedený citát z Connolyho e Ennewa o nepatřičnosti či nevhodnosti dítěte v těchto prostorách. Na takovou skupinku dětí se lidé opravdu nevěřičně ohlížejí jako na uličníky, kteří tam (sami v tramvaji, v běhu na chodníku ap.) nemají co dělat.

V kapitole o dítěti doma autoři píší, že nová blízkost proměnila vztah mezi matkou a dítětem, díky neustálé potřebě kontroly, která má být nad dítětem vykonávána jsou matka a dítě neustále spolu. To paradoxně nedopřává neviditelnosti ani samotné matce, její čas a pohyb se tedy také dostávají pod kontrolu. Jaký prostor tedy dětem zůstal? Ptají se autoři na závěr. Prostor domova je hlídán rodiči, ve škole i městě jsou také pod kontrolou. Zůstává tedy duševní svět, ale ten je utvářen společností, která pomocí manipulace s prostorem a časem dostává pod kontrolu tělo, ale pomocí návyku na rytmus a pravidelnost a pomocí vštěpování normy dostává pod kontrolu i ducha. Ani niterný život tedy není oblastní, která se vymkla kontrole. Vykonáváme tedy dozor sami nad sebou.

To, že k prostorovým omezením nejsou vnímaví pouze sociální vědci ukazuje dopis čtrnáctileté čtenářky časopisu Reflex, která tak reaguje na článek o dětské kriminalitě. Dopis není dlouhý a je natolik zajímavý, že ho přikládám celý.

Problém není na straně dětí, ale rodičů (tedy dospělých obecně). Stará se snad někdo, kde tráví čas, když nejsou doma? Nejspíš někde sedí a nemají do čeho píchnout. Jen málokdo z rodičů ví, že většina dětí kouří, pije atd. - a že jich znám až až. Tím myslím, že míst, kde teenageri můžou trávit čas, je opravdu strašně málo, nebo spíš vůbec neexistují. Můžou do kina, ale zas ne každý tak často, protože lístky nejsou zrovna levné, a přece jenom filmy časem omrzí.

Kam si mají sednout, když se chtějí najíst? Každý nechce skončit v KFC, McDonald's nebo podobném nezdravém fastfoodu, ale chodí tam, protože na ně nikdo nekouká divně (jako například v restauraci, kde sedí sami dospělí, tam se necítím dobře. Zdá se mi, jako by na mě koukali pohledem malý vetřelec bez peněz.).

Všichni se rozčilují, že dnešní mládež je zkažená, ale kdo za to může? Ona se sama nevychovala, vychovalo ji prostředí, kde žije a kde se denně pohybuje. Kdyby existovalo místo, kam by mohli mladí chodit jíst, posedět, zahrát si třeba stolní fotbal (aniž by museli navštěvovat hnusnou hospodu), kde by se pro ně konaly akce, a hlavně byli mezi svými a poznávali nové lidi. Pokud se v Praze rozhlédnete, tyhle děti nemají kde být. A z toho vzniká nuda, po níž u některých následují trestné činy a zkušeni drog.

Domy dětí a mládeže? Nevím, kdo by tam chtěl trávit čas. Znam tyhle budovy - šedivé, smutné. Snaží se vymyslet program, ale v ponuré místnosti se chce málokdo zdržovat. Nebo kauza ohledně Stalina, kde skejťákům zničí street místo, kde jezdili. Má tam být akvárium. Ale pro koho je? Místo aby byli rádi, že si většina našla novou aktivitu - sport -, skateboarding -, utnou ji...

Myslím, že by se našlo víc lidí s mým názorem. Všechno je pro dospělé a my nemáme kde být. Dělá s tím někdo něco? Ne. Jenom se vymlouvají na to, že jsme zkažená generace. Chceme pro sebe taky moderní, příjemné prostředí plné možností.

JULIE NAJBRTOVÁ, 14 LET

Reflex 46/2005